

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Колесник Елеонори Олександрівни «Управління конкурентоспроможністю металургійних підприємств в умовах ESG-інтеграції», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження та зв'язок її з науковими програмами, планами, темами

Питання вибору, функціонування і трансформації економічної моделі розвитку є важливими для всіх без винятку держав та суспільств. Проте для України в нинішніх геополітичних та економічних умовах ця проблематика набуває надзвичайної актуальності. Глобалізація економічних процесів, зовнішня агресія та воєнне протистояння на Сході країни, поглиблення кризових явищ у різних сферах життєдіяльності, загострення конкуренції на світових ринках потребують підвищеної уваги науковців і практиків у галузі управління конкурентоспроможністю підприємств. Саме це і зумовлює потребу подальших ґрунтовних досліджень, які покладені в основу дисертації.

Дисертаційне дослідження є складовою науково-дослідної роботи Класичного приватного університету «Розвиток стратегії промислових підприємств на основі інноваційного спрямування» (державний реєстраційний номер 0113U007108, 2013–2015 рр.) та «Формування механізмів стабілізації функціонування промислових підприємств на засадах антикризового управління» (державний реєстраційний номер 0116U000799, 2016 р.). Зокрема здобувачкою поглиблено теоретико-методологічні положення та обґрунтовано практичні рекомендації щодо управління конкурентоспроможністю металургійних підприємств в умовах ESG-інтеграції.

Основні наукові положення дисертації, їх новизна

Аналіз дисертації Колесник Е.О. свідчить, що здобувачем виконано достатньо ґрунтовний критичний теоретичного базису поставленої наукової проблеми щодо управління конкурентоспроможністю металургійних підприємств в умовах ESG-інтеграції.

Дисертація Колесник Е.О. за змістом, сутністю, структурою та оформленням повністю відповідає вимогам, містить вступ, три розділи, висновки, додатки та список використаних джерел. Дисертаційна робота характеризується логічною, завершеною структурою та послідовною побудовою, повною мірою висвітлює зміст визначених розділів.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, визначено об'єкт, предмет та методи дослідження, висвітлено наукову новизну, практичне значення отриманих результатів та особистий внесок здобувача у розвиток теоретичних положень,

методичних рекомендацій та практичних настанов з управління конкурентоспроможністю металургійних підприємств в умовах ESG-інтеграції.

У першому розділі науковий тезаурус понятійно-категорійного апарату «управління конкурентоспроможністю підприємств» в умовах ESG-інтеграції; визначено критерії та субкритерії оцінювання ESG-конкурентоспроможності підприємств за новітніми підходами; модифіковано методiku інтегрального оцінювання ESG-конкурентоспроможності підприємств в умовах трансформаційних змін бізнес-моделей управління. Теоретичне значення отриманих результатів полягає в узагальненні теоретичних засад, в обґрунтуванні і доповненні дисертантом наукових підходів щодо управління конкурентоспроможністю металургійних підприємств в умовах ESG-інтеграції.

У другому розділі розширено наукові підходи до моніторингу середовища функціонування металургійних підприємств в умовах ESG-інтеграції; здійснено оцінювання ESG-конкурентоспроможності металургійних підприємств та її відповідності межах оптимальності; здійснено діагностику ризиків та загроз ESG-конкурентоспроможності металургійних підприємств з глобалізацією процесу декарбонізації.

У третьому розділі визначено Стратегічні імперативи управління конкурентоспроможністю металургійних підприємств в умовах ESG-інтеграції: розроблено гайд зі створення Єдиної інформаційної панелі ESG-конкурентоспроможності металургійних підприємств; розширено інструментарій управління ESG-конкурентоспроможністю металургійних підприємств через випуск облігацій «декарбонізації»; запропоновано імітаційну модель запровадження системи торгівлі квотами на викиди як запоруки сталості управління ESG-конкурентоспроможністю металургійних підприємств..

За результатами дисертаційного дослідження авторкою вперше запропонована авторську методiku інтегрального оцінювання ESG-конкурентоспроможності металургійних підприємств, засновану на синтезі інтегрального і еталонного підходів до оцінки гомеостазу бізнесу, адаптовану до інформаційного забезпечення Звіту про управління, сформованого за стандартами *GRI (Global Reporting Initiative)* та *SASB (Sustainability Accounting Standards Board)*, яка на відміну від існуючих методик, передбачає оцінювання за розширеним гомеостатичним плато динамічної системи визначення порогових значень меж оптимальності індикатора ESG-конкурентоспроможності підприємств та його складових компонентів.

Аргументуючи потребу в умовах ESG-інтеграції перегляду критеріїв оцінювання конкурентоспроможності підприємств, дисертантом визначено за когнітивним підходом систему критеріїв оцінювання конкурентоспроможності підприємств, яка на відміну від існуючих, завдяки насиченню її модельним й інформаційним інструментарієм, ґрунтується на латеральному осмисленні чіткості розмежування критеріїв та субкритеріїв оцінки індикатора ESG-конкурентоспроможності та його складових компонентів E_j , S_j , G_j , запровадження якої на практиці сприятиме отриманню реалістичних результатів та прийняттю виважених рішень щодо посилення конкурентних переваг підприємств в умовах загострення конкуренції на світовому ринку

металопродукції.

Враховуючи глобальний тренд декарбонізації, Колесник Е.О. розширено усталену площину загроз конкурентоспроможності металургійних підприємств загрозами тиску декарбонізації та за принципом ізоморфізму сформовано портфолію вразливості ESG-конкурентоспроможності металургійних гігантів України, що дозволило встановити їх ризикостійкість та готовність до швидкого реагуванню на загрози мінливого середовища функціонування.

В дисертації подальшого розвитку набули: уніфікація розмаїття трактування базових детермінант поняття «управління ESG-конкурентоспроможністю підприємств», що надало змогу розширити науковий тезаурус, авторським визначенням цього поняття процесу координації діяльності підприємства, спрямованої на зміцнення конкурентних позицій на цільовому ринку завдяки *Environmental-, Social- та Corporate Governance-* перевагам над конкурентами та стратегії, заснованій на симбіозі підсилення життєздатності і адаптивності бізнесу до викликів середовища функціонування, забезпеченні збереження довкілля й благополуччя теперішніх та майбутніх поколінь;

імітаційна модель меж оптимальності ESG-конкурентоспроможності металургійних підприємств шляхом встановлення за авторською методикою інтегрального оцінювання ESG-конкурентоспроможності, заснованій на синтезі інтегрального і еталонного підходів до оцінки гомеостазу бізнесу, порогових значень меж оптимальності інтегрального індикатора ESG-конкурентоспроможності металургійних підприємств і його складових компонентів E_j , S_j , G_j , яка має стати фундаментальним підґрунтям при прийнятті рішень щодо ESG-інвестування підприємств металургії;

гайд зі створення Єдиної інформаційної панелі ESG-конкурентоспроможності металургійних підприємств, який на відміну від існуючих, доповнено етапом компаративного аналізу відхилення індикатора ESG-конкурентоспроможності та його складових компонентів E_j , S_j , G_j від встановлених меж оптимальності, запровадження якого сприятиме усуненню бар'єрів ESG-інвестування підприємств металургії;

інструментарій управління ESG-конкурентоспроможністю металургійних підприємств через випуск облігацій «декарбонізації», який на відміну від існуючого досвіду випуску «зелених» облігацій, сфокусований на формуванні Фонду декарбонізації та цільовому використанні його коштів на геопі фінансування проектів з декарбонізації металургійного виробництва;

імітаційну інституційно-організаційну модель запровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів, що, на відміну від існуючих, передбачає запровадження чіткого механізму з моніторингу, звітності та верифікації викидів, створення системи збору ESG-звітності, запровадження програмного сервісу *ESG-Report*, формування цілісної інформаційної бази даних щодо скорочення вуглецевого сліду в межах НВВ2 до Паризької угоди та нормативно-правового регулювання процедури торгівлі квотами, що дозволить поліпшити фінансування процесу декарбонізації металургійного виробництва, убезпечити експорт металопродукції від впливу *CBAM* та забезпечити

збереження конкурентних позицій металургійних підприємств України у ТОП-10 світових лідерів з виробництва сталі.

Робота викладена логічно та послідовно, кожен розділ завершується висновками, в яких подані основні наукові та практичні результати, одержані в процесі дослідження. Все це дозволяє вважати роботу самостійною і завершеною.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертаційній роботі

Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих у роботі Колесник Е.О. підтверджуються комплексом впроваджених методичних прийомів та методів наукового аналізу.

Для досягнення поставленої мети, автором проведено аналіз та узагальнення значного обсягу вітчизняних і наукових джерел з досліджуваної тематики. Наукові положення і твердження послідовністю та логічністю викладені, проведені розрахунки виконані на основі достовірних статистичних даних. Результати дослідження впроваджені в навчальний процес і практичну діяльність.

У процесі дослідження використано апарат загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, а саме: абстракції, індукції та дедукції; аналізу й синтезу; монографічний; абстрактно-логічний; графічний; компаративного та мультикритеріального аналізу; PACE-аналізу, економіко-математичного моделювання; інтегрального та еталонного оцінювання; сценарного прогнозування, аналогій та ін.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі акти Верховної Ради України; постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України; статистичні дані Державної служби статистики України, GMK CENTER, World Steel Dynamics; IEA, World Competitiveness Yearbook (WCY), Doing Business, Voestalpine, University of Cambridge Institute for Sustainability, аудиторського агентства Ernst & Young; дані фінансової звітності та соціальних звітів металургійних гігантів; публікації науковців та практиків, а також власні дослідження автора з управління ESG-конкурентоспроможністю металургійних підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці.

Теоретична та практична значущість результатів дисертаційної роботи

Розроблені в дисертації теоретичні положення та практичні рекомендації дають можливість більш системно, комплексно й ефективно вирішувати прикладні завдання щодо управління конкурентоспроможністю металургійних підприємств в умовах ESG-інтеграції.

Практичне значення результатів дослідження, одержаних Колесник Е.О., полягає в тому, що Розроблені в дисертаційному дослідженні практичні рекомендації запроваджено у практиці ПрАТ «Електрометалургійний завод «Дніпроспец-сталь» ім. А. М. Кузьміна» при оцінюванні ESG-

конкурентоспроможності підприємства за інтегральним підходом (довідка про впровадження No 101-к-84 від 03.02.2021).

Отримані за результатами дисертаційного дослідження практичні рекомендації управління конкурентоспроможністю металургійних підприємств в умовах ESG-інтеграції прийнято до уваги ТОВ «Запорізький завод комплексних сплавів» при: встановленні меж оптимальності ESG-конкурентоспроможності підприємства та її порогових значень, а також при прогнозуванні можливих сценаріїв змін ESG-конкурентоспроможності підприємства на середньо- та довгострокових часових горизонтах (довідка про впровадження No 23/1-21 від 16.03.2021).

Теоретико-методологічні узагальнення та результати досліджень з управління конкурентоспроможністю металургійних підприємств в умовах ESG-інтеграції впроваджено в навчальний процес Класичного приватного університету (м. Запоріжжя) при підготовці навчально-методичних комплексів з дисциплін «Конкурентоспроможність підприємства», «Економічне управління підприємством» та «Економічна діагностика» (довідка про впровадження No 21-20 від 17.03.2020).

Стиль та мова викладення результатів дисертаційної роботи

Дисертація Колесник Е.О. викладена в науковому стилі грамотною українською мовою, в відповідності до вимог відповідних стандартів України. Розділи дисертації змістовні та логічно пов'язані між собою. Кожен розділ завершується стислими висновками. Наукові положення аргументовані, твердження обґрунтовані. Сформульовані наукові положення та висновки достовірні, тобто є відповідними об'єктивній реальності.

Оцінка публікацій та повноти відображення результатів дослідження

Результати дослідження викладено в 11 наукових працях, з яких: 5 – статті в наукових фахових виданнях; 4 – матеріали конференцій і семінарів, 1 – стаття в іноземному виданні, що індексується в науково-метричній базі Scopus. Загальний обсяг публікацій 5,19 обл. вид. арк., з яких особисто автору належить 4,07 обл. вид. арк.

Опубліковані автором праці та автореферат повністю відображають основні положення змісту дисертації. Усі наукові висновки та рекомендації, представлені в авторефераті, в повній мірі розкрито в дисертації. В наукових працях за темою дисертації достатньо повно відображено методику дослідження, його наукові результати і основні висновки.

Дискусійні положення та зауваження до роботи

Висновки на основі аналізу дисертації Колесник Е.О. свідчать про її достатній науковий рівень та відповідність необхідним вимогам. Але, є деякі зауваження та запитання до автора.

1. В п.1.1. на стр.24-34 дисертації автором акцентовано увагу на потребі уточнення змістовної складової поняття «управління ESG-

конкурентоспроможністю підприємств». З цією метою автором здійснено комплексне дослідження дефініцій його фундаментальних детермінант, що варто відмітити як позитивне. Однак не зрозуміло, чому автором надано перевагу саме принципу синкретизму, тобто обґрунтування потреби у розширенні наукового тезаурусу авторським визначенням поняття «управління ESG-конкурентоспроможністю підприємств», сформованого за принципом синкретизму, вважаємо недостатньо переконливими.

2. На рис.1.12, поданого на стр.59 п.1.2. дисертації автором запропоновано систему критеріїв оцінювання конкурентоспроможності підприємств за когнітивним підходом, яка на відміну від існуючих, завдяки насиченню її модельним й інформаційним інструментарієм, ґрунтується на латеральному осмисленні чіткості розмежування критеріїв та субкритеріїв оцінки індикатора ESG-конкурентоспроможності та його складових компонентів T_j , E_{sj} , S_j , G_j , E_j , що заслуговує на увагу. Однак, субкритерії оцінювання Т-складової ESG-конкурентоспроможності підприємств не подано, що в певній мірі ускладнює розуміння запропонованої автором системи критеріїв оцінювання конкурентоспроможності підприємств.

3. На стр. 70 п.1.3 дисертації автор подано модифіковану етапологію моніторингу середовища функціонування металургійних підприємств, засновану на холістичному підході до його інформаційного забезпечення, яка на відміну від існуючих, передбачає оцінювання стійкості імунітету (гомеостазу) підприємств в умовах глобалізації ESG-інтеграційного процесу, проте автором не запропоновано визначення поняття «стійкості гомеостазу підприємств», що ускладнює формування чіткої уяви щодо його змістовної складової.

4. На ст.82 п.1.3 дисертації автором зазначено, що розробка імітаційної моделі оптимальності імунітету (безпеки) ESG-конкурентоспроможності підприємств та визначення порогових значень кожного з індикаторів I_E , I_S , I_G сприяли виокремленню: зони низької ESG-конкурентоспроможності; зони умовно прийнятної ESG-конкурентоспроможності (низької); зони оптимальної ESG-конкурентоспроможності; зони умовно прийнятної ESG-конкурентоспроможності (високої); зони критичної ESG-конкурентоспроможності. Натомість жодну з перелічених зон не охарактеризовано.

5. На рис. 2.4, поданого на стр. 124 дисертації автором зображено відхилення кожного зі складових компонентів ESG-конкурентоспроможності від визначених меж оптимальності, проте не охарактеризовано наслідки таких відхилень, що вважаємо вкрай цінною інформацією для стейкхолдерів, зацікавлених у сталому інвестуванні.

6. На рис. 3.8, поданого на стр.172 дисертації автор зосереджує увагу на потребі імплементації у вітчизняну практику Таксономії ЄС щодо клімату та сталого розвитку, Регламенту (ЄС) 2020/852 від 12.07 2020 р., Директив Ради 2013/34/ЄС, Директиви 2014/95/ЄС, а також Директиви щодо корпоративної звітності (CSRD), однак не достатньо, як на наш погляд обґрунтовує цю потребу.

7. В дисертаційній роботі на стр.176 п.3.1 автором наголошено на доцільності подання інформації на Єдиній інформаційній панелі ESG-конкурентоспроможності металургійних підприємств у розрізі: передісторії ESG-інвестування; щорічного рейтингування ESG-конкурентоспроможності, заснованому на інтегральному індикаторі ESG-конкурентоспроможності металургійних підприємств; очікуваних змін ESG-конкурентоспроможності підприємств з урахуванням її вразливості, як ендогенними, так і екзогенними факторами впливу мінливого середовища функціонування підприємств. Проте не підкреслено яким чином має формуватись інформація щодо очікуваних змін ESG-конкурентоспроможності.

Висловлені зауваження, однак, не впливають на нашу загальну позитивну оцінку дисертації.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Колесник Е.О. є завершеним науковим дослідженням, у процесі якого отримано нові науково обґрунтовані результати, які мають суттєве теоретичне та практичне значення. Окреслена мета дослідження досягнута, а поставлені завдання вирішені. За своїм змістом та оформленням, важливістю та глибиною вирішення проблем, дисертаційна робота відповідає усім вимогам. Зауваження суттєво не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Актуальність обраної теми та використані сучасні наукові методи забезпечення безпеки підприємств однозначно свідчать про те, що робота цілком відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Отже, дисертація «Управління конкурентоспроможністю металургійних підприємств в умовах ESG-інтеграції», за якістю дослідження, рівнем наукової новизни і практичної цінності одержаних результатів відповідає вимогам п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015 та № 567 від 27.07.2016), а її автор, Елеонора Олександрівна Колесник заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Державний університет «Одеська політехніка»,
завідувачка кафедри підприємництва і торгівлі
д.е.н, професор

Вчений секретар

[Handwritten signature]

Фролова Л.В.

В.І. Шлепчук